

Ebeveynlerin Yeme Davranışları, Çocuk Besleme Tarzları ve İlişkili Faktörler

Parental Eating Behaviors, Feeding Styles and Related Factors

Hasibe ULUSOY¹, Gülperi DEMİR²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ebeveynlerin yeme davranışlarını ve çocuklarını besleme tarzlarının incelenmesi ve ilişkili faktörlerin belirlenmesidir. Araştırma, Aralık 2019-Şubat 2020 tarihleri arasında, Konya'da yaşayan, 274 ebeveyn ve 3-6 yaş arasındaki çocukları üzerinde yürütülmüştür. Ebeveynlerin yeme davranışları, Revize Edilmiş Üç Faktörlü Yeme Ölçeği-21 ile; çocuklarını besleme tarzları ise Ebeveyn Besleme Tarzı Anketi ile değerlendirilmiştir. Veriler, SPSS 20.0 paket programıyla analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonucuna göre, annelerin bilişsel kısıtlama yeme davranışı puanları babalara kıyasla daha yüksektir. Üniversite/lisansüstü mezunu ebeveynlerin kontrolsüz yeme ve duygusal yeme puanları daha yüksektir. Ebeveynlerin beden kütle indeksleri arttıkça kontrolsüz yeme ve duygusal yeme puanları artmaktadır. Ebeveynlerin öğrenim düzeyleri arttıkça, çocuklarını duygusal besleme, yardımcı beslenme, toleranslı kontrollü besleme ölçek puanları azalmakta, cesaretlendirici besleme puanları artmaktadır. Tek çocuğu olan ebeveynlerin kontrollü besleme puanları daha yüksektir.

Ebeveynlerin kontrolsüz yeme davranışı ile; toleranslı kontrollü besleme puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde, duygusal besleme ve yardımcı besleme puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır. Ebeveynlerin duygusal yeme davranışları ile; duygusal besleme puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır.

Çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin yeme davranışları ile çocuklarını besleme tarzlarının ilişkili olduğu ve ebeveynlerin davranışlarının sosyo demografik özelliklere göre değiştiği belirlenmiştir. Konuya ilişkin, geniş örneklemler ve ölçüme dayalı daha fazla çalışma yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Besleme tarzı, Çocuk, Ebeveyn, Yeme davranışı.

ABSTRACT

The aim of this research is to examine the eating behaviors of parents and the ways in which they feed their children and to determine the related factors. The research was conducted on 274 parents and their children aged 3-6 years living in Konya between December 2019 and February 2020. Parents' eating behaviors were assessed with the Three Factor Eating Questionnaire Revised-21 (TFEQ-Tr21) scale, the style of feeding their children, were assessed with the Parent's Feeding Style Questionnaire (PFSQ) scale. The data was analyzed using the SPSS 20.0 package program.

According to the research results, mothers had higher scores of cognitive restriction with respect to fathers. Parents with university/graduate had higher uncontrolled eating, and emotional eating scores. As parents' body mass index increased, their uncontrolled eating and emotional eating scores increased. As educational level increased, emotional feeding, instrumental feeding, tolerant controlled feeding scores decreased, encouraging feeding scores increased. Controlled feeding scores of parents with an only child were higher.

A negative and low correlation was found between parents' uncontrolled eating behavior and tolerance-controlled feeding scores. A positive and low correlation was found between the scores of emotional feeding and instrumental feeding. A positive and low correlation was found between the emotional eating behaviors and the emotional feeding scores of the parents.

As a result of the study, it was determined that the eating behaviors of the parents and the feeding styles of their children were related and the behaviors of the parents changed according to the socio-demographic characteristics. It is thought that it would be beneficial to conduct more studies on the subject, with large samples and based on measurement.

Keywords: Feeding style, Child, Parent, Eating behavior.

Bu araştırma, birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹Uzman Diyetisyen, Beslenme ve Diyetetik, Hasibe ULUSOY, hasibeulusoy94@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9738-3738

²Doç. Dr., Gülperi DEMİR, Beslenme ve Diyetetik, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, gulperi@selcuk.edu.tr, ORCID:0000-0002-7362-3335

İletişim / Corresponding Author: Hasibe ULUSOY
e-posta/e-mail: hasibeulusoy94@hotmail.com

Geliş Tarihi / Received: 26.07.2021

Kabul Tarihi / Accepted: 19.04.2022

GİRİŞ

Büyüme ve gelişme, bedensel ve zihinsel açıdan sağlıklı ve verimli bir yaşam sürdürmek için yaşamın her döneminde yeterli ve dengeli beslenme esastır.¹ Yeterli ve dengeli beslenme, yaşam kalitesini olumsuz etkileyen pek çok hastalığın ortaya çıkma riskini azaltarak sağlığın korunmasında etkin rol oynar.¹ Yetişkinlikte ortaya çıkan beslenmeye bağlı hastalıkların temelleri çocukluk ve gençlik yıllarındaki hatalı beslenme alışkanlıklarına dayanmaktadır.²

Okul öncesi dönem, yaşamsal alışkanlıkların ilk yerleştiği dönem olması nedeniyle; sağlıklı beslenme alışkanlıklarının kazanılması açısından da önemlidir. Bu dönemde çocuğun kazandığı beslenme davranışları, ilerleyen yaşlardaki beslenme alışkanlıklarının temelini oluşturur. Yine bu dönemde edinilen sağlıklı beslenme alışkanlıkları ise, ileride ortaya çıkabilecek beslenmeye bağlı sağlık sorunlarının önüne geçilmesi açısından büyük öneme sahiptir.³

Çocukların küçük yaşlardan itibaren kazanacakları sağlıklı beslenme alışkanlıkları üzerinde pek çok faktör etkili olmakla birlikte ebeveynlerin sergilediği davranışlar, bu faktörlerin en önemlilerindedir.⁴ Yaşamın ilk yıllarından itibaren, çocuğun beslenme tarzı ve alışkanlıkları, ailenin, özellikle de anne ve babanın beslenme tarzına göre şekillenir. Okul öncesi dönemde çocuklar, beslenme bakımından çevresindekilere (özellikle ebeveynler, bakıcılar) bağımlıdır. Bu nedenle, ebeveynlerin tutum ve davranışları, çocukların doğru veya yanlış beslenme alışkanlıkları kazanmalarında etkilidir.

Ebeveynlerin besin seçimleri, beslenme alışkanlıkları, çocukların besin tüketimleri hakkında bilgi veren bir işarettir. Çocuğun besine dair bilgileri, tercihleri ve tüketimleri, anne ve babanın tercihlerine, inançlarına ve besinlere karşı olan tutumlarına bağlıdır. Çocuklar için en önemli rol model olan ebeveynlerin sergiledikleri davranışlar, çocuklar tarafından taklit edilir. Bu nedenle ebeveynlerin sağlıklı beslenme davranışları ile çocuklarına örnek olmaları son derece önemlidir.^{5,6}

Yeme davranışı, günümüzde, sadece biyolojik gereksinimleri karşılamanın ötesinde çok yönlü incelenen bir kavramdır. Bireylerin yeme tutum ve davranışları, genetik, fizyolojik, psikolojik, demografik, kültürel, ekonomik, vb. çok çeşitli faktörlerin etkisinde şekillenmektedir. Bu faktörler, yeme davranışlarında bozulmalara yol açarak çeşitli sağlık sorunlarına zemin oluşturabilmektedir.⁷ Yetişkinlerin yeni nesillerin yetiştirilmesindeki ebeveyn rolleri düşünüldüğünde, toplum sağlığının devamlılığı için, sağlıklı yeme davranışı sergilemenin önündeki olumsuz etkenlerin saptanması, yeme davranışları ve ilişkili faktörlerin anlaşılması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada, ebeveynlerin yeme davranışları ile çocuklarını besleme tarzlarının incelenmesi ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarının, toplum sağlığının korunması ve geliştirilmesi açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

MATERYAL VE METOT

Araştırmanın Tipi

Bu çalışma, kesitsel tipte bir çalışmadır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma, Aralık 2019-Şubat 2020 tarihleri arasında, Konya ili merkez ilçelerinde bulunan ve izin alınan 3 farklı anaokulunda yürütülmüştür.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, 2019-2020 eğitim öğretim döneminde, Konya ilinin merkez ilçelerinde okul öncesi eğitim gören 3-6 yaş arası çocuklar ve ebeveynleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise, belirlenen anaokullarına devam eden 274 gönüllü ebeveyn ve çocuğu oluşturmıştır.

Anaokullarının belirlenmesinde olasılıklı örnekleme yöntemlerinden, küme örnekleme yöntemi uygulanmıştır. Örnekleme seçiminde merkezi üç ilçedeki anaokulları belirlenmiş sonrasında en fazla öğrenci sayısına sahip olan okulların adları kâğıtlara yazılarak kapalı kutuya atılmış ve kura yöntemiyle araştırmanın yapılacağı okullar belirlenmiştir. Belirlenen okullara devam eden ve araştırma kriterlerine uygun olan çocuk ve ebeveynler arasından gönüllü olanlar çalışmaya dahil edilmiştir.

Örnekleme büyüklüğünün hesaplanması, G*Power 3.1.9.4 programı ile yapılmıştır. Referans olarak; Gürün tarafından (2017) yapılan çalışmadan alınan Ebeveyn Besleme Tarzı ölçeği puan ortalamasından (9,67±4,94) 1 puan sapma, 0,05 hata payı, etki boyutu 0,5 ve %95'lik güç ile 266 ebeveyn ve çocuğa ulaşılması gerektiği belirlenmiştir.⁸⁻⁹ Çalışmada veri kayıpları da göz önüne alınarak 266 ebeveyn ve çocuğun%10 fazlasının alınmasına karar verilmiş ve eksik ve hatalı doldurulan anketler çıkarıldıktan sonra, toplam 274 gönüllü ebeveyn ve çocuğunun katılımı ile araştırma tamamlanmıştır. Herhangi bir iletişim engeli, kronik hastalığı, besin alerjisi olan ve özel beslenme tedavisi uygulanan ebeveyn ve çocukları çalışmaya dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama formu, literatür doğrultusunda oluşturulmuştur.^{8,10-12} Dört bölümden oluşan veri toplama formunda; birinci bölümde, ebeveynlere yönelik tanımlayıcı sorular, ikinci bölümde; ebeveynlerin yeme davranışlarının belirlenmesi için üç faktörlü yeme ölçeği, üçüncü bölümde; çocuklara yönelik bilgileri içeren sorular, dördüncü bölümde ise ebeveynlerin çocuklarını besleme davranışlarını tespit etmek için anne-baba (ebeveyn) besleme tarzı anketi bulunmaktadır.

Üç Faktörlü Yeme Ölçeği (TFEQ-Tr21)

Üç Faktörlü Yeme Ölçeği, ilk kez 1985'te Stunkard ve Messick tarafından yemek yeme eylemini bilişsel ve davranışsal açıdan değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir.¹³

Türk kültürüne uyarlama çalışması (geçerlik ve güvenilirliği) ise Şeren-Karakuş ve arkadaşları (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek, kontrolsüz yeme (9 madde), bilişsel kısıtlama (6 madde) ve duygusal yeme (6 madde) alt boyutlarından oluşmaktadır. Alt ölçeklerden "kontrolsüz yeme; besin tüketimine karşı hissedilen güçlü isteğe karşı koyamayarak (kontrolü kaybederek) sergilenen normalden fazla yeme eğilimini, "bilişsel kısıtlama" alt ölçeğinde yer alan ifadeler; vücut ağırlığını ve vücut şeklini korumak için besin alımını kontrol etme eğilimini değerlendirmektedir. "Duygusal yeme" alt ölçeğinde ise; anksiyete, yalnızlık, mutsuzluk gibi olumsuz ruh halleri ile aşırı yeme eğilimi arasındaki ilişkiyi ölçen ifadeler yer almaktadır.¹⁴

Ölçek, toplam 21 madde içermektedir. Ölçek formunda yer alan ifadeler 4'lü likert tipi olup kesinlikle yanlış 1, çoğunlukla yanlış 2, çoğunlukla doğru 3, kesinlikle doğru 4 olarak puanlanmıştır. Her bir alt faktörden alınan ham puanlar toplanarak puanlar hesaplanmaktadır. Ölçeğin her bir alt faktöründen alınan puanların daha kolay yorumlanması için yazarlar tarafından önerilen; "dönüştürülmüş ölçek puanı=[(Ham ölçek puanı-en düşük olası ham puan)/olası ham puan aralığı]x100" formülü uygulanarak ölçeğin üç alt faktöründen alınan puanlar belirlenmektedir. Buna göre en yüksek puanın alındığı faktöre ilişkin yeme davranışının daha güçlü olduğu yargısına varılmaktadır.¹⁴

Ebeveyn Besleme Tarzı Anketi (EBTA)

Ebeveynlerin çocuklarını besleme davranışları Wardle ve arkadaşları (2002)¹⁵ tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenilirliği Özçetin ve arkadaşları (2010)¹⁶ tarafından yapılan Ebeveyn Besleme Tarzı Anketi (EBTA) kullanılarak belirlenmiştir. Ölçek 27 madde içermektedir. Ölçeğin Türkçe formu "duygusal (emosyonel, duygusal bir stres durumunda çocuğa yiyecek verilmesi)", "cesaretlendirici (çocuğun yemek yemesi için teşvik edilmesi)", "yardımcı (enstrümental) (yiyeceğin bir ödül olarak kullanılması)", "kontrollü (aşırı yemeyi kontrol, çocuğun yediği yiyeceklerin niteliği ve niceliğinin ebeveyn tarafından kontrol edilmesi,

"toleranslı kontrollü" ve "sıkı kontrollü" olmak üzere 2 başlık altında) besleme alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek formunda yer alan ifadeler 5'li likert tipi olup her zaman 5, sıklıkla 4, aradabilir 3, nadiren 2, asla 1 olarak puanlanmıştır (ölçeğin 1, 11, 16 ve 23. maddeleri ise ters çevrilmiştir).¹³ Ölçekte aynı alt boyuta ait olan maddelerden elde edilen puanlar toplanarak her bir alt boyutun toplam puanı hesaplanır. Buna göre en yüksek puanın saptandığı alt boyut ebeveynlerin hangi besleme tarzına eğiliminin daha yüksek olduğunu göstermektedir.^{15,16}

Verilerin Toplanması

Veriler, anket formu ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır.

Antropometrik Ölçümler

Araştırmaya katılan çocukların ve ebeveynlerinin vücut ağırlığı ve boy uzunluğu değerleri ebeveynlerin bildirimlerine dayalı olarak kaydedilmiştir.

Ebeveynler tarafından beyan edilen vücut ağırlığı ve boy uzunluğu değerleri kullanılarak beden kütle indeksi (BKİ), "vücut ağırlığı (kg)/[boy uzunluğu (m)]²" formülüne göre hesaplanmıştır. Ebeveynlerin BKİ değerleri, Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) BKİ sınıflandırmasına göre; <18,5 kg/m² zayıf, 18,5-24,9 kg/m² normal ağırlıkta, 25,0-29,9 kg/m² fazla kilolu, ≥30,0 kg/m² arası olanlar obez şeklinde değerlendirilmiştir.¹⁷

Ebeveynlerin beyanlarına göre kaydedilen, çocuk vücut ağırlığı ve boy uzunluğu değerleri kullanılarak yaşa göre BKİ z skoru değerleri hesaplanmış ve elde edilen değerler, DSÖ'nün cinsiyete göre 0-5 yaş ve 5-19 yaş arasındaki çocuk ve adölesanlar için belirlediği yaşa göre BKİ z skoru referans değerlerine göre değerlendirilmiştir.¹⁸

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 20.0 for Windows (Statistical Package for Social Sciences) programıyla yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluk durumunu belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov (n>30) testi uygulanmıştır. Normal dağılım gösteren verilerin analizinde Independent Sample t testi, One-Way Anova testi ve Tukey testi ve Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Normal dağılım göstermeyen verilerin analizinde ise; Mann Whitney U testi, Kruskal-Wallis testi, ve Tamhane's T2 çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde; frekans (n), yüzde (%), minimum (min.), maksimum (max.), ortalama ve standart sapma ($\bar{X} \pm SD$) değerleri kullanılmıştır. Analiz sonuçları p<0,05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için; Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 30.10.2019 tarihli, 2019/14403 karar numaralı "Etik Kurul Onayı" alınmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma izni (Tarih:19.12.2019, Sayı:83688308-605.99-E.25323488) alınmıştır.

Araştırmaya katılacak ebeveynler, araştırma hakkında yazılı ve olarak bilgilendirilmiş ve araştırmaya katılmayı kabul eden ebeveynler, yazılı onamları alınarak çalışmaya dahil edilmiştir. Katılımcılar, bilgilerinin gizli tutulacağına dair çalışma öncesinde bilgilendirilmiştir. Ankette yer alan ölçeklerin araştırmada kullanımı için ölçeklerin Türkçe uyarlamasını yapan araştırmacılardan izin alınmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılan ebeveynlerin %92,3'ü kadın olup ortalama yaşları 33,90±5,34 yıldır (min.-max.=23-49 yıl). Ebeveynler arasında üniversite mezunu olanların yüzdesi daha fazladır (%40,5). Ebeveynlerin %33,6'sı çalışmaktadır. Beslenme durumları

incelendiğinde, %51,4'ünün normal ağırlıkta, %36,9'unun fazla kilolu, %9,1'inin obez olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Ebeveynlere İlişkin Bilgiler (n: 274)

		n	%
Cinsiyet	Kadın	253	92,3
	Erkek	21	7,7
Yaş (yıl)	23-29	56	20,5
	30-39	176	64,2
	40-49	42	15,3
	$\bar{x}\pm SD$ (Min.-Max.)	33,90 \pm 5,34 (23-49)	
Eğitim Durumu	İlkokul	27	9,9
	Ortaokul	31	11,3
	Lise	83	30,3
	Üniversite	111	40,5
	Lisansüstü	22	8,0
	Çalışma Durumu	Çalışıyor	92
Çalışmıyor		182	66,4
BKI	Zayıf	7	2,6
	Normal	141	51,4
	Fazla kilolu	101	36,9
	Obez	25	9,1
	Ailedeki Çocuk Sayısı	1 çocuk	66
	≥ 2 çocuk	208	75,9

n: Sayı
%: Yüzde

Araştırmaya katılan çocukların yarısı (%50,0) erkek, yarısı (%50,0) kızdır. Çocukların yaş ortalamaları 59,85 \pm 11,39 aydır (min.-max.=36-82 ay). Çocukların yaşa göre BKİ z-skoru dağılımları incelendiğinde; %12'sinin çok zayıf/zayıf, %61,3'ünün normal ağırlıkta, %13,9'unun fazla kilolu, %12,8'inin obez olduğu bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Çocuklara İlişkin Bilgiler (n: 274)

		n	%
Cinsiyet	Erkek	137	50,0
	Kız	137	50,0
Yaş (yıl)	3	53	19,3
	4	58	21,2
	5	123	44,9
	6	40	14,6
$\bar{X}\pm SD$	59,85 \pm 11,39 (36-82)		
(Min.-Max.) (ay)			
Yaşa Göre BKİ	Çok zayıf	9	3,3
	Zayıf	24	8,7
	Normal	168	61,3
	Fazla kilolu	38	13,9
	Obez	35	12,8
	Doğum Sırası	1.çocuk	146
2.ve üzeri		128	46,7

n: Sayı
%: Yüzde
Min.: Minimum
Max.: Maksimum
BKİ: Beden Kütle İndeksi
 $\bar{x}\pm SD$: Ortalama ve Standart sapma

Ebeveynlerin yeme davranışlarına ilişkin analiz sonuçları Tablo 3'te verilmiştir. Buna göre; ebeveynler en yüksek puanı bilişsel kısıtlama alt ölçeğinden, en düşük puanı duygusal yeme alt ölçeğinden almıştır. Türkiye'de aynı ölçek kullanılarak yapılan farklı çalışmalarda da, bu çalışmaya benzer şekilde, yetişkinlerin en düşük puanı duygusal yeme alt ölçeğinden aldıkları belirlenmiştir.^{14,19}

Ebeveynlerin yeme davranışları değişkenler açısından incelendiğinde; cinsiyete göre, kadınların kontrolsüz yeme (p=0,713), bilişsel kısıtlama (p=0,002), duygusal yeme (p=0,911) puanları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.

Türkiye'de ve yurt dışında yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde; çalışmaya benzer şekilde kontrolsüz yeme, bilişsel kısıtlama, duygusal yeme alt ölçek puanlarının; kadınlarda daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar^{20,21} bulunduğu gibi, kontrolsüz yeme alt ölçek puanının erkeklerde daha yüksek bulunduğu çalışmalar da mevcuttur.^{19, 22}

Literatürde, yeme davranışı ile duygular arasındaki güçlü ilişki olduğu ve negatif duyguların bireyleri yemek yemeye sürükleyen bir faktör olduğu belirtilmektedir.²³ Ayrıca, cinsiyetin yeme davranışlarını açıklamada önemli değişken olduğu ve kadınların yeme tutum ve davranışlarının duygulardan daha fazla etkilendiğini belirten çalışma sonuçları bulunmaktadır.²⁴ Ek olarak; kadınların beden görünümüne erkeklerden daha fazla önem vermeleri, kadınların bilişsel kısıtlama puanlarının yüksek olmasını açıklar niteliktedir.²⁵ Dolayısıyla; araştırmanın bulguları literatürle uyumluluk göstermiştir.

Yaşla birlikte bireylerin yeme davranışlarında değişimler meydana gelmektedir.²⁶ Ebeveynlerin yeme davranışları yaşa göre değerlendirildiğinde, 30-39 yaş grubundaki ebeveynlerin kontrolsüz yeme (p=0,030) ve duygusal yeme (p=0,013) puanları daha yüksek bulunmuştur. Bilişsel kısıtlama alt ölçek puanları incelendiğinde ise, yaşı daha yüksek olan ebeveynlerin bilişsel kısıtlama alt ölçek puanlarının daha düşük olduğu, en yüksek ortalama puanı 23-29 yaş grubundaki ebeveynlerin aldığı belirlenmiştir. (Tablo 3). Genç (2019) tarafından Ankara'da 23-64 yaşları arasındaki yetişkinler ile yürütülen bir çalışmada ise; yaşla birlikte kontrolsüz yeme ve duygusal yeme davranışlarının azaldığı; bilişsel kısıtlama davranışlarının arttığı saptanmıştır (p<0,05).¹⁹ Araştırmaların bulguları arasındaki bu farklılığın, örneklem gruplarının farklı sosyo demografik özellikleri ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Literatürde, çalışan bireylerin sağlıklı beslenme açısından dezavantajlı konumda oldukları bildirilmektedir.²⁷ Yapılan bir çalışmada, katılımcılar, uzun çalışma

saatlerinin sağlıklı beslenme önünde en önemli engel olduğunu bildirmişlerdir.²⁸ Bu durumun, aynı zamanda yeme davranışları üzerinde de etkili olduğu belirtilmektedir.²⁹ Bu çalışmada da, çalışan ebeveynlerin kontrolsüz yeme (p=0,040) ve duygusal yeme (p=0,104) puanları daha yüksek, bilişsel kısıtlama (p=0,033) puanlarının çalışmayanlara kıyasla daha düşük olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Çalışma koşullarının beslenme üzerinde yarattığı etkiler öğrenim düzeyi ile de ilişkili olabilmektedir. Öğrenim düzeyi arttıkça bireylerin çalışma sıklığı da artmaktadır. Çalışma koşullarının getirdiği sorunlar nedeniyle, bireylerin yeme davranışları da etkilenebilmektedir.³⁰ Öğrenim durumuna göre, üniversite ve lisansüstü mezunu olan ebeveynlerin kontrolsüz yeme (p=0,084) ve duygusal yeme (p=0,005) puanları daha yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan; yüksek öğrenim düzeyine sahip olan ebeveynlerin bilişsel kısıtlama puanları daha düşük olup ilköğretim mezunu ebeveynlerin bilişsel kısıtlama puanları daha yüksek bulunmuştur.

Beden kütle indeksi (BKİ) durumlarına göre ise; ebeveynlerin BKİ'leri arttıkça kontrolsüz yeme (p=0,001) ve duygusal yeme (p=0,001) puanlarının anlamlı düzeyde arttığı belirlenmiştir. Obez ebeveynlerin kontrolsüz yeme alt ölçek puan ortalaması diğer gruplara göre daha yüksektir. Bilişsel kısıtlama altölçek ortalama puanları incelendiğinde, en yüksek puanları fazla kilolu ve obez ebeveynlerin aldığı belirlenmiştir (p=0,550, Tablo 3). Literatürde obez ebeveynlerin duyu durumlarındaki değişikliklere bağlı olarak kendilerini rahatlatmak için daha fazla yemeye yöneldikleri bildirilmektedir.²⁴ İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da kısıtlayıcı yeme davranışının fazla kilolu ve obez ebeveynlerde daha fazla görülmesi kilo vermek için ebeveynlerin besin alımlarını kısıtladıklarını düşündürmektedir. Kısıtlanan besin alımının ise ebeveynlerin daha fazla besin tüketme isteğini artırarak kontrolsüz yeme davranışını ortaya çıkarabileceği söylenebilir.

Yapılan çeşitli çalışmalarda da, bizim bulgularımızı destekler şekilde; BKİ ile

kontROLSÜZ yeme; BKİ ile duygusal yeme ve kontROLSÜZ yeme; BKİ ile kontROLSÜZ yeme, bilişsel kısıtlama ve duygusal yeme arasında

pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır ($p<0,05$).^{20, 31, 32}

Tablo 3. Ebeveynlerin TFEQ-Tr21'in Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

		TFEQ-Tr 21 Ölçeği Alt Boyutları				
		n	%	KontROLSÜZ Yeme $\bar{x}\pm SD$ / Medyan (25.-75.persentil)	Bilişsel Kısıtlama $\bar{x}\pm SD$ / Medyan (25.-75.persentil)	Duygusal Yeme $\bar{x}\pm SD$ / Medyan (25.-75.persentil)
Alt Ölçekler Toplam Puanları		274	100,0	33,98±19,39 / 33,33 (18,52-44,44)	55,35±23,82 / 55,56 (38,89-72,22)	27,25±28,34 / 16,67 (0,00-45,83)
Cinsiyet	Kadın	253	92,3	33,33 (18,52-44,44)	61,11 (38,89-72,22)	16,67 (0,00-47,22)
	Erkek	21	7,7	29,63 (18,52-44,44)	44,44 (22,22-55,56)	11,11 (2,78-47,22)
İstatistik *				MWU=-0,368 p=0,713	MWU=-3,102 p=0,002	MWU=-0,112 p=0,911
Yaş	23-29 ^a	56	20,4	28,24±16,56	56,55±23,53	2,78 (0,00-33,33)
	30-39 ^b	176	64,2	36,03±20,79	55,62±23,84	22,22 (5,56-54,17)
	40-49 ^c	42	15,3	33,07±15,07	52,65±24,49	19,44 (0,00-38,89)
	İstatistik *			F=3,545 p=0,030 a-b**	F=0,351 p=0,704	KW=8,722 p=0,013 a-b***
Eğitim Durumu	İlköğretim ^a	58	21,2	33,46± 20,32	56,71± 23,57	22,22 (0,00-45,83)
	Lise ^b	83	30,3	30,43± 15,95	55,76± 26,12	11,11 (0,00-33,33)
Üniversite ve üzeri ^c	Üniversite ve üzeri ^c	133	48,5	36,42± 20,67	54,51± 22,54	22,22 (5,56-55,56)
	İstatistik *			F=2,494 p=0,084	F=0,187 p=0,829	KW=10,442 p=0,005 b-c***
Çalışma Durumu	Çalışıyor	92	33,6	37,36±20,42	51,03±23,78	22,22 (1,39-55,56)
	Çalışmıyor	182	66,4	32,28±18,67	57,54±23,60	16,67 (0,00-44,44)
	İstatistik *			t= 2,062 p=0,040	t= -2,146 p=0,033	MWU=-1,624 p=0,104
BKİ	Zayıf ^a	7	2,6	22,22 (14,82-2,22)	50,00 (5,56-61,11)	0,00 (0,00-0,00)
	Normal ^b	141	51,4	29,63 (14,82-40,74)	55,56 (33,33-72,22)	11,11 (0,00-33,33)
	Fazla Kilolu ^c	101	36,9	37,04 (25,93-51,85)	55,56 (44,44-72,22)	22,22 (5,56-52,78)
	Obez ^d	25	9,1	48,15 (33,33-68,52)	61,11 (41,67-75,00)	55,56 (27,78-77,78)
	İstatistik *			KW=33,748 p=0,001 a-c, d b-c, d***	KW=2,111 p=0,550	KW=34,613 p=0,001 a-c, d b-c, d c-d***

* Independent Samples t testi (t), Mann Whitney U testi (MWU), One-Way Anova testi (F), Kruskal-Wallis testi (KW),

Tukey testi, *Tamhane's T2 testi

n: Sayı

%: Yüzde

BKİ: Beden Kütle İndeksi

$\bar{x}\pm SD$: Ortalama ve Standart sapma

Tablo 4'te ebeveynlerin çocuklarını besleme davranışlarına ilişkin analiz sonuçları verilmiştir. Buna göre; ebeveynlerin davranışları genel toplam üzerinden değerlendirildiğinde, çocuklarını beslerken, en fazla cesaretlendirici besleme (ortalama puan: 30,30±4,71), en az yardımcı besleme

(ortalama puan: 8,23±3,12) davranışları gösterdikleri bulunmuştur. Benzer şekilde; ülkemizde yapılan farklı çalışmalarda da; okul öncesi dönem çocukların ebeveynlerinin en yüksek puanı cesaretlendirici besleme alt ölçeğinden, en düşük puanı yardımcı besleme alt ölçeğinden aldıkları bulunmuştur.^{12,33}

Araştırmada, ebeveynlerin çocuklarını besleme davranışları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Buna göre; toleranslı kontrollü besleme alt ölçek puan ortalamaları; annelerde 16.99 ± 2.43 , babalarda 17.10 ± 2.25 olup babaların toleranslı kontrollü besleme ortalama puanları annelere göre daha yüksek bulunmuştur ($p=0.840$).

Tablo 4'e göre, ebeveynlerin yaşla birlikte genel olarak ölçek puanları azalmaktadır. Duygusal besleme ($p=0,817$), cesaretlendirici besleme ($p=0,379$), sıkı kontrollü besleme ($p=0,506$) ve yardımcı besleme ($p=0,601$) puanları, en yüksek oranda 30-39 yaş grubunda görülmektedir. Literatürde, çalışma bulguları ile benzer sonuçlar içeren çalışmalar mevcuttur. Aydın'da ve Ankara'da, okul öncesi çocuğu olan ebeveynler üzerinde yürütülen çalışmalarda, EBTA'nın alt ölçek puanları ile ebeveyn yaşı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir.^{10,12} Bununla birlikte; Karayağız-Muslu ve arkadaşları (2014) çalışmalarında; ebeveyn yaşı ile duygusal besleme, cesaretlendirici besleme ve yardımcı besleme alt ölçek puanları arasında negatif yönde anlamlı ilişki saptamıştır ($p<0,05$).¹¹ Ankara'da okul öncesi çocuğu olan ebeveynler ile gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise; 19-35 yaş arasındaki annelerin toleranslı kontrollü besleme, duygusal besleme ve yardımcı besleme puanları 35 yaşından büyük annelerin puanından daha yüksek bulunmuştur ($p<0,05$).³⁴

Ebeveynlerin çocuklarını besleme davranışları öğrenim durumlarına göre incelendiğinde; daha yüksek öğrenim düzeyine sahip ebeveynlerin duygusal besleme ($p=0,123$), yardımcı beslenme ($p=0,358$), toleranslı kontrollü besleme ($p=0,695$) puanlarının daha düşük; cesaretlendirici besleme ($p=0,004$) ve sıkı kontrollü besleme ($p=0,145$) puanlarının ise daha yüksek olduğu bulunmuştur. En yüksek toleranslı kontrollü besleme puanını lise mezunu ebeveynlerin, en yüksek duygusal besleme puanının ise ilköğretim mezunu ebeveynlerin aldığı saptanmıştır (Tablo 4).

Ebeveynlerin öğrenim düzeyleri arttıkça çocuklarını sağlıklı beslenme konusunda cesaretlendirici davranışlar sergilemekle

beraber; beslenme düzeni ve besin seçimleri konusunda sıkı kontrollü davranışları, öğrenim düzeyi arttıkça beslenme konusunda farkındalıklarının artmış olmasıyla ilişki olabilir. Yapılan benzer çalışmalarda da ebeveynlerin öğrenim düzeyi arttıkça cesaretlendirici ve kontrollü besleme davranışlarını daha fazla gösterdikleri saptanmıştır.³⁴⁻³⁶ Diğer taraftan öğrenim düzeyi düştükçe, duygusal besleme ve yardımcı besleme davranışlarını daha fazla gösterdikleri saptanmıştır.^{11,36} Çalışmaların sonuçları bu araştırmanın bulgularıyla uyumlu bulunmuştur.

Çalışma durumuna göre; çalışan ve çalışmayan ebeveynlerin alt ölçek puanları birbirine yakın olup puanlar arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır (Tablo 4). Yapılan bazı çalışmalarda da çalışma durumunun ebeveynlerin çocuğunu besleme davranışlarıyla ilişkili olduğu belirlenmiştir. Güldalı-Dereli (2019), çalışmasında, çalışmayan ebeveynlerin sıkı kontrollü besleme puanlarının anlamlı ölçüde daha yüksek bulunmuştur.¹⁰ Karayağız- Muslu ve arkadaşları ise (2014), çalışmayan ebeveynlerin çalışan annelere göre duygusal besleme ve yardımcı besleme puanlarının yüksek olduğunu belirtmişlerdir.¹¹ Gültekin-Kurt (2019) ise çalışmasında, çalışmayan ebeveynlerin cesaretlendirici besleme puanının çalışan annelere göre daha düşük, yardımcı besleme puanının daha yüksek olduğunu saptamıştır.³⁵ Bulgular arasındaki farklılıkların; katılımcıların farklı sosyo-demografik ve kültürel özellikleriyle ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Günümüzde küresel sağlık sorunu olarak kabul edilen obezite, tüm yaş gruplarını olumsuz şekilde etkileyen önemli bir hastalık olarak anılmaktadır. Yetişkinlerde ve çocuklarda aşırı kiloluluk ve obezite oranları artmaya devam etmekte olup, dünya çapında, 1 milyardan fazla kilolu yetişkin olduğu ve bunun en az 300 milyonun obez olduğu, çocuklarda ise, 2020'de beş yaşın altındaki 39 milyon çocuğun aşırı kilolu veya obez olduğu bildirilmektedir.³⁷

Bireyleri obeziteye götüren nedenlerin başında hatalı yeme davranışları gelmektedir.

Bireylerin yeme tarzları, çocuklarda ve yetişkinlerde kilo sorunlarının gelişiminde rol oynamaktadır. Yetişkinlerin yeme davranışları çocuklarını besleme tarzına da yansımakta, obez ebeveynler, hem kendileri beslenirken, hem de çocuklarını beslerken duygulardan daha fazla etkilenmektedir.¹⁶ Ebeveynlerin BKİ durumları ile alt ölçek puanları kıyaslandığında; daha yüksek BKİ değerlerine sahip olan ebeveynlerin duygusal besleme (p=0,115) ve yardımcı besleme (p=0,715) puanlarının da yüksek olduğu; cesaretlendirici besleme (p=264), toleranslı kontrollü besleme (p=0,197) puanlarının ise daha düşük olduğu saptanmıştır (Tablo 4).Yapılan bazı çalışmalarda ise farklı sonuçlar bulunmuştur. Örneğin; Ankara'da ebeveynler ile gerçekleştirilen bir çalışmada, zayıf annelerin duygusal besleme puanları daha yüksek bulunmuştur.³⁴ Yapılan başka çalışmalarda ise; ebeveynlerin BKİ'leri ile çocuklarını besleme davranışları arasında anlamlı bir farklılık belirlenmemiştir.^{11,12} Çalışmalardan elde edilen farklı sonuçlar, ebeveynlerin farklı sosyo demografik özellikleri ile ilişki olabilir.

Ölçek puanları, çocukların BKİ'lerine göre incelendiğinde ise, çocukların yaşa göre BKİ z-skoru dağılımları ile ebeveynlerin puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tablo 4). Benzer şekilde Karayağız-Muslu ve arkadaşları (2014) ve Özdemir (2018) de çalışmalarında ebeveynlerin çocuklarını besleme tarzları ile çocuğun BKİ z-skoru arasında anlamlı bir ilişki olmadığını saptamışlardır.^{11,34} Bununla birlikte; ebeveynin besleme tarzıyla çocukların BKİ'leri arasında anlamlı ilişki saptayan çalışmalar da bulunmaktadır.Okur (2017), çalışmasında; zayıf çocuğu olan ebeveynlerin cesaretlendirici besleme puanlarının fazla kilolu/obez çocuğu olan ebeveynlere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu saptamıştır.¹² İzmir'de ilkökul öğrencileri ve ebeveynleri ile gerçekleştirilen bir çalışmada da, çocukların BKİ'leri ile ebeveynlerin duygusal besleme, yardımcı besleme, cesaretlendirici besleme ve toleranslı kontrollü besleme alt ölçek boyutları arasında negatif yönlü, sıkı kontrollü besleme alt ölçek

boyutu arasında pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.³⁸ Sivas'ta yürütülen bir başka çalışmada da; fazla kilolu/obez çocuğu olan ebeveynlerin duygusal besleme puanları daha yüksek bulunmuştur.³⁵

Bu çalışmada, çocukların BKİ'leri ile ebeveyn besleme tarzı puanları arasında anlamlı farklılık olmamasının nedeni çocukların boy uzunluğu ve vücut ağırlığı ölçümlerinin ebeveyn bildirimlerine dayalı olmasından kaynaklanabilir. Bundan sonraki çalışmalarda daha güvenilir sonuçların elde edilebilmesi için antropometrik ölçümlerin uzman tarafından yapılması önerilmektedir.

Ebeveynlerin EBTA puanları çocuğun cinsiyetine göre incelendiğinde; ebeveynlerin alt ölçek puanları birbirine yakın olup çocuğun cinsiyeti ile ebeveynlerin besleme tarzı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Tablo 4). Montgomery ve arkadaşları (2006) ve Özçetin ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan çalışmalarda, bu çalışmanın bulgularıyla benzer şekilde; ebeveyn besleme tarzı ile çocukların cinsiyeti arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.^{13,39} Diğer taraftan; ülkemizde yapılan bazı çalışmalarda ise, ebeveynlerin yardımcı besleme puanlarının erkek çocuğu olanlarda anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır.¹⁰ Özdemir (2018) tarafından yapılan çalışmada ise, ebeveynlerin duygusal besleme ve yardımcı besleme, toleranslı kontrollü besleme ve sıkı kontrollü besleme puanlarının kız çocuğu olanlarda daha yüksek olduğu saptanmıştır.³⁴

Ebeveynlerin çocuklarını besleme tarzı, ailedeki çocuk sayısına göre incelendiğinde; tek çocuğu olan ebeveynlerin alt ölçek puanları daha yüksek bulunmuştur. Tek çocuğu olan ebeveynlerin sıkı kontrollü besleme puanları anlamlı şekilde daha yüksektir (p=0,043, Tablo 4). Yapılan bir çalışmada; ailedeki çocuk sayısı ile ebeveynlerin kontrollü besleme, duygusal besleme, yardımcı besleme ve cesaretlendirici besleme puanları arasında anlamlı farklılık saptanmamış; fakat birden fazla çocuğu olanların toleranslı kontrollü besleme puanları ise daha yüksek bulunmuştur.¹¹

Tablo 4. Ebeveynlerin EBTA'nın Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

		EBTA Ölçeği Alt Boyutları						
		n	%	Duygusal besleme $\bar{X}\pm SD/$ Medyan (25.-75.persentil)	Cesaretlendirici Besleme $\bar{X}\pm SD/$ Medyan (25.-75.persentil)	Yardımcı besleme $\bar{X}\pm SD/$ Medyan (25.-75.persentil)	Toleranslı kontrollü besleme $\bar{X}\pm SD/$ Medyan (25.-75.persentil)	Sıkı kontrollü besleme $\bar{X}\pm SD/$ Medyan (25.- 75.persenti l)
Alt Ölçekler Toplam Puanları		274	100,0	10,20±4,30 / 10,00 (6,00-13,00)	30,30±4,71 / 31,00 (28,00-33,00)	8,23±3,12 / 8,00 (6,00-11,00)	16,99±2,41 / 17,00 (15,00-19,00)	14,34±3,33 / 15,00 (12,00-17,00)
Cinsiyet	Kadın	253	92,3	10,00(6,00-13,00)	31,00(28,00-33,50)	8,00(6,00-11,00)	17,00(15,00-19,00)	15,00(12,00-17,00)
	Erkek	21	7,7	9 (5,50-12,50)	29,00 (25,50-33,00)	8,00 (5,00-10,00)	18,00(15,00-18,50)	15,00(13,50-17,50)
	İstatistik*			MWU=-1,041 p=0,298	MWU=-1,450 p=0,147	MWU=-0,732 p=0,464	MWU=-0,202 p=0,840	MWU=-1,332 p=0,183
Yaş	23-29	56	20,4	10,00 (6,25-13,00)	29,98±4,47	8,18±3,16	17,11±2,24	13,88±3,29
	30-39	176	64,2	9,50 (6,00-13,75)	30,58±4,84	8,35±3,21	17,05±2,49	14,46±3,34
	40-49	42	15,3	10,00 (6,00-13,00)	29,55±4,43	7,81±2,71	16,60±2,34	14,45±3,38
	İstatistik*			KW=0,403 p=0,817	F=0,974 p=0,379	F=0,510 p=0,601	F=0,683 p=0,506	F=0,682 p=0,506
Eğitim Durumu	İlköğretim ^a	58	21,2	11,22± 4,66	28,50±5,01	8,64±3,10	17,04±2,76	13,71±3,53
	Lise ^b	83	30,3	9,89±4,05	30,63±4,47	8,36±2,91	17,16±2,27	14,19±3,52
	Üniversite ve üzeri ^c	133	48,5	9,94±4,26	30,88±4,56	7,97±3,25	16,87±2,35	14,71±3,09
	İstatistik*			F=2,116 p=0,123	F=5,629 p=0,004 a-b, a-c	F=1,032 p=0,358	F=0,364 p=0,695	F=1,947 p=0,145
Çalışma Durumu	Çalışıyor	92	33,6	10,28±4,57	30,99±4,92	8,36±3,29	12,95±3,47	14,79±3,51
	Çalışmıyor	182	66,4	10,15±4,18	29,95±4,57	8,17±3,04	12,65±3,41	14,11±3,22
	İstatistik*			t=0,234 p=0,816	t=1,730 p=0,085	t=0,485 p=0,628	t=-0,661 p=0,509	t=1,608 p=0,109
BKI	Zayıf	7		2,66,00 (5,00-9,00)	35,00 (27,00-39,00)	8,00 (6,00-11,00)	18,00 (17,00-21,00)	13,00 (13,00-17,00)
	Normal	141		10,00 (6,00-13,00)	31,00 (28,00-33,00)	8,00 (6,00-11,00)	17,00 (15,00-18,50)	15,00 (13,00-17,00)
	Hafif Şişman	101		9,10,00 (6,50-13,00)	30,00 (28,00-33,00)	8,00 (6,00-11,00)	17,00 (15,00-19,00)	14,00 (11,00-16,00)
	Obez	25		9,110,00 (7,00-14,50)	29,00 (26,00-31,00)	10,00 (6,00-11,00)	17,00 (13,50-19,00)	15,00 (12,00-17,00)
	İstatistik*			KW=5,923 p=0,115	KW=3,977 p=0,264	KW=1,361 p=0,715	KW=4,671 p=0,197	KW=3,802 p=0,284
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	137		9,99±4,23	30,39±4,59	8,26±2,97	16,94±2,37	14,26±3,41
	Erkek	137		10,10±4,38	30,21±4,84	8,20±3,27	17,04±2,46	14,42±3,26
	İstatistik*			t=0,786 p=0,433	t=-0,307 p=0,759	t=-0,174 p=0,862	t=0,350 p=0,727	t=0,38 p=0,704
Çocuğun Yaşına Göre BKI Z Skoru	Zayıf	33		12,09,85±3,47	30,33±5,12	8,36±3,12	16,94±2,84	15,00±2,88
	Normal	168		10,23±4,20	30,74±4,29	8,52±3,09	17,01±2,19	14,08±3,31

GÜSBD 2022; 11(2): 710 - 722 GUJHS 2022; 11(2): 710 - 722		Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi Gümüşhane University Journal of Health Sciences				Araştırma Makalesi Original Article	
Fazla Kilolu	38	13,99,84±4,62	29,13±5,21	7,45±3,16	17,00±2,50	14,53±3,49	
Obez	35	12,810,74±5,18	29,43±5,51	7,54±3,08	16,97±2,96	14,77±3,65	
İstatistik*		F=0,347 p=0,791	F=1,677 p=0,172	F=1,899 p=0,130	F=0,008 p=0,999	F=1,015 p=0,387	
Ailedeki Çocuk Sayısı	1 çocuk	66	24,110,00 (6,00-13,50)	31,08±4,81	8,38±3,32	13,55±3,22	15,06±3,02
	≥ 2 çocuk	208	75,9 (7,00-13,00)	30,05±4,66	8,18±3,06	12,50±3,46	14,11±3,40
İstatistik*			MWU=-0,369 p=0,712	t=1,541 p=0,124	t=0,444 p=0,657	t=2,174 p=0,031	t=2,030 p=0,043

*Independent Samples t testi (t), Mann Whimney U testi (MWU), One-Way Anova testi (F), Kruskal-Wallis testi (KW)

**Tukey testi

n: Sayı

#: Yüzde

$\bar{X} \pm SD$: Ortalama ve Standart sapma

Tablo 5'te, ebeveynlerin yeme davranışları ile çocuklarını besleme tarzları arasındaki ilişkiye ait analiz sonuçları verilmiştir. Buna göre; ebeveynlerin kontrolsüz yeme davranışı ile; çocuğunu toleranslı kontrollü besleme puanları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde ($r=-0,126$, $p=0,038$), duygusal besleme ($r=0,226$, $p=0,000$) ve yardımcı besleme ($r=0,169$, $p=0,005$) puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır. Ebeveynlerin "duygusal yeme"

davranışları ile; çocuğunu duygusal besleme ($r=0,194$, $p=0,001$) puanları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır (Tablo 5).

Çocuklar ve ebeveynleri ile yapılan başka bir çalışmada da, ebeveynlerin duygusal yeme davranışı ile duygusal besleme tarzı ($p<0,05$) ve yardımcı besleme tarzı ($p<0,05$) arasında pozitif yönde, korelasyon bulunmuştur.¹⁶

Tablo 5. TFEQ-Tr21 ve EBTA Alt Ölçek Puanları Korelasyon Analizi

	EBTA				
	Toleranslı Kontrollü Besleme	Duygusal Besleme	Cesaretlendirici Besleme	Sıkı Kontrollü Besleme	Yardımcı Besleme
Kontrolsüz Yeme	$r=-0,126$ p=0,038	$r=0,226$ p=0,001	$r=0,084$ p=0,165	$r=-0,108$ p=0,075	$r=0,169$ p=0,005
Bilişsel Kısıtlama	$r=0,047$ p=0,441	$r=0,076$ p=0,211	$r=0,026$ p=0,665	$r=0,003$ p=0,965	$r=0,019$ p=0,758
Duygusal Yeme	$r=-0,069$ p=0,258	$r=0,194$ p=0,001	$r=0,059$ p=0,329	$r=-0,062$ p=0,307	$r=0,064$ p=0,295

Pearson korelasyon katsayısı (r) kullanılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ebeveynlerin yeme davranışları ile çocuklarını besleme tarzlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda, ebeveynlerin yeme davranışları ile çocuklarını besleme tarzı ilişkili bulunmuştur. Ayrıca; ebeveynlerin yeme davranışları ve çocuklarını besleme tarzları ile bazı sosyo-demografik faktörler arasında da anlamlı ilişki

saptanmıştır.

Ebeveynlerin yeme davranışları değerlendirildiğinde; cinsiyete göre, annelerin bilişsel kısıtlama puanları daha yüksek bulunmuştur. Öğrenim düzeyi daha yüksek olan ebeveynlerin kontrolsüz yeme ve duygusal yeme davranışlarının da daha yüksek olduğu, ebeveynlerin vücut ağırlıkları arttıkça

daha fazla kontrolsüz yeme ve duygusal yeme davranışları sergiledikleri saptanmıştır.

Ebeveynlerin çocuklarını beslerken sergiledikleri davranışlar değerlendirildiğinde ise; öğrenim düzeyleri arttıkça, daha az duygusal besleme, yardımcı beslenme, toleranslı kontrollü besleme davranışlarında buldukları, daha fazla cesaretlendirici besleme davranışları sergiledikleri bulunmuştur. Tek çocuğu olan ebeveynlerin toleranslı/kontrollü besleme puanları daha yüksektir. Ebeveynlerin yeme davranışları ile çocuklarını besleme davranışları birlikte değerlendirildiğinde ise; ebeveynlerin kontrolsüz yeme davranışları ile toleranslı kontrollü besleme davranışları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde; duygusal besleme ve yardımcı besleme davranışları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır. Ayrıca, ebeveynlerin duygusal yeme davranışları ile; duygusal besleme davranışları arasında pozitif yönde ve düşük düzeyde korelasyon saptanmıştır.

Son yıllarda, başta obezite olmak üzere, çocuklarda ortaya çıkan beslenme kaynaklı sağlık sorunlarının nedenlerini inceleyen araştırmalarda elde edilen bulgular, çalışmaları, ebeveynlerin; yeme davranışlarına ve çocuğu besleme tarzlarını yöneltmiştir ve genel olarak çocuğun bakımından birinci derecede sorumlu görülen

ebeveynler, özellikle çocukluk çağı obezitesini önlemek amacıyla halk sağlığı çalışmalarında önemli hale gelmiştir. Bu bağlamda; bu çalışmadan elde edilen bulguların literatüre katkı sağlayacağı ve durum saptaması açısından toplum sağlığının geliştirilmesinde faydalı veriler sunduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte; ebeveyn yeme davranışı ile ebeveynlerin çocuklarını besleme davranışları arasındaki ilişkiyi daha net ortaya koyabilmek için geniş örneklemli ve ölçüme dayalı yapılacak çalışmaların yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada çeşitli sınırlılıklar bulunmaktadır. İlk olarak; veri toplama araçlarının öz bildirim ölçekleri olması nedeniyle, katılımcıların verdikleri yanıtların güvenilirliği tam olarak sağlanamamış olabilir. İkinci olarak, araştırmanın yapıldığı kurumların yöneticileri ve ebeveynlerden antropometrik ölçümler için izin alınamaması nedeniyle araştırmaya katılan ebeveyn ve çocukların antropometrik ölçümlerinin araştırmacı tarafından yapılamamıştır. Ayrıca; araştırmanın belirli zaman aralığında ve belirli katılımcı sayısı ile yürütülen kesitsel tipte bir araştırma olması, bulguların genellenebilirliğini sınırlamaktadır.

KAYNAKLAR

1. Sağlık Bakanlığı (2016). "Türkiye Beslenme Rehberi TÜBER 2015". Erişim adresi: <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/10915,tuber-turkiye-beslenme-rehberipdf.pdf> (Erişim tarihi: 28.11.2020).
2. Deleş, B. (2019). "Çocukluk Çağı Obezitesi". Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 6 (1), 17-31.
3. Kutluay-Merdol, T. (2008). "Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Beslenmesi". Erişim adresi: <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/A%2010.pdf> (Erişim tarihi:25.11.2020).
4. Baysal, A. (2012). Beslenme. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.
5. Köksal, G. ve Gökmen, H. (2015). Çocuk Hastalıklarında Beslenme Tedavisi. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.
6. Öztürk, N. ve Türker, P.F. (2021). "Okul Öncesi Dönemde Çocuklardaki Farklı Yeme Davranışları ve Ebeveyn Faktörlerinin Bu Davranışlara Etkisi". Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 6 (1), 1-14.
7. Emilien, C. and Hollis, James, H. (2017). "A Brief Review of Salient Factors Influencing Adult Eating Behaviour". Nutrition Research Reviews, 30 (2), 233-246.
8. Gürün, H. (2017). Ebeveynlerde Yeme Davranışı İle Ebeveyn Besleme Tarzı Arasındaki İlişki Ve Erken Çocukluk Çağı Obezitesi Üzerine Etkisi. Uzmanlık Tezi, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul.
9. Faul, F, Erdfelder, E, Lang, Albert G. and Buchner, A. (2007). "G*Power 3: A Flexible Statistical Power Analysis Program for the Social, Behavioral, and Biomedical Sciences". Behavior Research Methods, 39 (2), 175-191. doi:10.3758/bf03193146
10. Güldalı-Dereli, S. (2019). 48-72 Aylık Çocuğa Sahip Annelerin Ebeveynlik Yetkinliği İle Çocuklarını Besleme Tarzı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
11. Karayağız-Muslu, G, Beytut, D, Kahraman, A, Yardımcı, F. ve Başbakkal, Z. (2014). "Ebeveyn Besleme Tarzı ve Etkileyen Etmenlerin İncelenmesi". Türk Pediatri Arşivi, 49 (3), 224-230.
12. Okur, N. (2017). Kamu Kurumlarına Bağlı Dört Gündüz Bakımevine Devam Eden Çocuklarda Yeme Davranışı Ve Ebeveyn Besleme Tarzının Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
13. Stunkard, Albert J. and Messick, S. (1985). "The Three-Factor Eating Questionnaire to Measure Dietary Restraint, Disinhibition and Hunger". JPS, 29 (1), 71-83.

14. Şeren-Karakuş, S, Yıldırım, H. ve Büyüköztürk, Ş. (2016). "Üç Faktörlü Yeme Ölçeğinin Türk Kültürüne Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". TAF Preventive Medicine Bulletin, 15 (3), 229-237. doi: 10.5455/pmb.1-1446540396
15. Wardle, J, Sanderson, S, Guthrie, Carol A, Rapoport, L. and Plomin, R. (2002). "Parental Feeding Style and the Inter-Generational Transmission of Obesity Risk". Obesity Research, 10 (6), 453-462.
16. Özçetin, M, Yılmaz, R, Erkorkmaz, Ü. ve Esmeray, H. (2010). "Ebeveyn Besleme Tarzı Anketi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". Türk Pediatri Arşivi, 45 (2), 124-131.
17. World Health Organization (WHO). (2020). "Body Mass Index-BMI". Erişim adresi: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/disease-prevention/nutrition/a-healthy-lifestyle/body-mass-index-bmi> (Erişim tarihi:21.01.2020).
18. World Health Organization (WHO). (2019). "Child Growth Standards". Erişim adresi: <https://www.who.int/toolkits/child-growth-standards> (Erişim Tarihi:18.01.2021).
19. Genç, C. (2019). Yetişkin Bireylerde Dürtüselliğin Kontrolsüz Yeme Davranışı ve Obezite ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
20. Demir, H. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Duygusal Yeme Davranışı ile Antropometrik Ölçümler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
21. Verzijl, Christina L, Ahlich, E, Schlauch, Robert C. AndRancourt,D. (2018). "The Role of Craving in Emotional and Uncontrolled Eating". Appetite, 123, 146-151.
22. Seven, H. (2013). Yetişkinlerde Duygusal Yeme Davranışının Beslenme Durumuna Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
23. Canetti, L, Bachar, E, Berry, Elliot M. (2002). "Food and Emotion. Behavioural Processes, 60: 157-164.
24. Yıldız, B, Demir, V. and Ünübol H. (2019). "Examination of the Relation of Eating Habits with Emotional Schemes According to Gender". International Journal of Social Sciences and Education Research, 5 (4), 405-417. doi:10.24289/ijsser.617684
25. Keski-Rahkonen, A. and Mustelin, L. (2016). "Epidemiology of Eating Disorders in Europe: Prevalence, Incidence, Comorbidity, Course, Consequences, and Risk Factors". Curr Opin Psychiatry, 29 (6), 340-345.
26. Kazkonda, İ. (2020). Türkiye'de Yeme İçme Alışkanlıklarının Kuşaklara Göre Değişimi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
27. Escoto, Kamisha H, Laska, Melissa N, Larson, N, Neumark-Sztainer, D. and Hannan, Peter J. (2012). "Work Hours and Perceived Time Barriers to Healthful Eating Among Young Adults". American Journal of Health Behavior, 36 (6), 786-796.
28. Welch, N, McNaughton, Sarah A, Hunter, W, Hume, C. and Crawford, D. (2009). "Is the Perception of Time Pressure a Barrier to Healthy Eating and Physical Activity Among Women?". Public Health Nutrition, 12(7), 888-895.
29. Devine, Carol M, Farrell, Tracy J, Blake, Christine E, Jastran, M, Wethington, E. and Bisogni, Carole A. (2009). "Work Conditions and the Food Choice Coping Strategies of Employed Parents". Journal of Nutrition Education and Behavior, 41 (5), 365-370.
30. Gök, T, İsakova, D. ve İnce, C. (2020). "Aile Yemekleri, Yeme Davranışları ve Fast-Food Tüketim Sıklığı İlişkisi: KTMV Örneği". Journal of Hospitality and Tourism Issues, 2 (2), 216-232.
31. Banna, Jinan C, Panizza, Chloe E, Boushey, Carol J, Delp, Edward J. and Lim, E. (2010). "Association Between Cognitive Restraint, Uncontrolled Eating, Emotional Eating and BMI and the Amount of Food Wasted in Early Adolescent Girls". Nutrients, 10 (9), 1-10.
32. Hootman, Katie, C, Guertin, Kristin, A. and Cassano, Patricia, A. (2018). "Stress and Psychological Constructs Related to Eating Behavior Are Associated with Anthropometry and Body Composition in Young Adults". Appetite, 125, 287-294.
33. Erkorkmaz, Ü, Yılmaz, R, Demir, O, Sanisoğlu, Yavuz, S, Etikan, İ. ve Özçetin, M. (2013). "Çocuklarda Yeme Davranışı İle Ebeveyn Besleme Tarzı Arasındaki İlişkinin Kanonik Korelasyon Analizi İle İncelenmesi". Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences, 33 (1), 138-148.
34. Özdemir, M. (2018). Ebeveynin Çocuğu Besleme Tarzının Çocuğun Yeme Davranışlarına Etkisinin Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
35. Gültekin-Kurt, K. (2019). Yedi-On Yaş Arası Çocuklarda Yeme Davranışı Ve Ebeveyn Besleme Tarzını Etkileyen Etmenler. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
36. Saxton, J, Carnell, S, Van Jaarsveld, Cornelia, H.M. and Wardle, J. (2009). "Maternal Education is Associated With Feeding Style". Journal of the American Dietetic Association, 109 (5), 894-898.
37. World Health Organization (WHO). (2021). "Obesity And Overweight". Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/obesity-and-overweight> (Erişim tarihi: 28.11.2020).
38. Demir, D. (2016). İlkokul Öğrencilerinin Yeme Davranışlarının Ve Ebeveynlerin Besleme Tarzlarının Çocukluk Çağında Görülen Obeziteye Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
39. Montgomery, C, Jackson, Diane, M, Kelly, Louise, B. and Reilly, John, J. (2006). "Parental Feeding Style, Energy Intake and Weight Status in Young Scottish Children". British Journal of Nutrition, 96 (6), 1149-1153.